

Locuinta Redactorului:
si
Cancelarfa Redactiunii:

in
Strat'a Morarilor Nr. 13.

Krisorile nefrancate nu se voru
nim de cestu numai de la coresponden-
tii regulari ai „Federatiunii“
Articlii transisi si nepublicati se
voru arde.

FEDERATIUNEA

Diurnal politici, literari, comerciali si economici.

Va esî Marti-a, Joi-a, Sambet'a si Dominec'a, demanet'a.

**Independint'a constitutiunale a Transil-
vaniei *).**

III.

Mai spunu ungurii, cî ei nu potu sî se lapede
de aceste drepturi istorice, pentru cî ei, fără Slavi si
fără Romani, de abî sunt 4—5 milioane cari nu potu
formâ o natiune mare, asiè dara cauta sî se intinda
ca sî nu piera, si ca nu cum-va prin stingerea loru
umanitatea si libertatea sî suferă.

Éta cum vorbescu ungurii! Vedi Kossuth, Klap-
ka, Széchenyi, Wesselényi, Szemere, Eötvös, Zay si
toti ceialalti aristocrati unguresci, carii pretindu a fi
democrati.

Tote argumintele strategice ce aducu ungurii
spre a aretă necesitatea ce simtu ei de a avè Transilvania, le-ar' potè intorce unu Romanu in contr'a
loru, si ar' potè adauge cî périferi'a nu e sigura fără
centru, cî siesurile romane de tote părțile nu potu
esistă fără cetatea cea naturală a Carpatilor transil-
vani. Ce se tiene de drepturile istorice cele vagabunde
a le Ungurilor, acele-si cadu d'insintea drepturilor
loru celor cu multu mai vechie a le Romanilor a
supr'a acestui pamant. Intru adeveru, ore unde in-
cepe si unde finesce famosulu vostru dreptu istoricu?
Incepe de la sosirea vostra d'in Asia pre acestu pa-
mentu? Inse dreptulu vostru de atunci ce alta eră
de cîtu dreptulu *rapitorului*? Au dora incepe de
la ducele Arpadu si regele Stefanu cari au cu-
cerit tier'a? Inse pre urmatorii acestor'a inca
ia supusu Ferdinandu I. Asiè dara de la lega-
turele ce ati inchiajatu cu Ferdinandu I, si ur-
matorii lui pana la Ferdinandu V, incepe dreptulu
vostru istoricu? Inse aceste legature voi singuri le-
ati ruptu bucăti in anulu 1849 la Debrîn; si pre-
ste putieni ati fostu cuceriti: asta-di cum mai poteti
provocă la ele afectandu legalitate? La acele lega-
ture mai curendu ar' potè sî provoce S'avii si Roma-
ni, cari au remasu fideli, dara nu voi cari ati rebe-
latu in contr'a loru. Éta consecintele la cari vescote
dreptulu vostru istoricu: consecint'a finale adeca
este dreptulu de cucerintia alu Austriei. Lasati-ve
dara de a mai provocă la dreptulu poterei brutale
celei atât de schimbatorie: la drepturi radîmate nu-
mai pre literele morte a le legilor scrise in tempuri
de violintia, de barbaria. Cautati aiurea fundamen-
tulu drepturilor vostre. Dreptulu istoricu si-are fără
indoiala legitimitatea sa, si va avè totdeun'a inse nu
in intielesulu ungurescu. Adeveratulu dreptu istoricu
este desvoltarea firesca a unui poporu in cursulu
tempurilor. Éta adeverat'a idea a dreptului istoricu.
In stadiulu de fatia alu desvoltării poporeloru
europene, adeveratulu dreptu istoricu este dreptulu
natiunalu: dreptulu unitătii si nedependintiei na-
tionali fără asuprirea altoru natiuni. Éta dreptulu a
carui realisare face istoria civilitatii moderne in
Itali'a, in Germania, si tota Europa, cu deosebire in
partea ei de Resaritu. Natiunalitate, voint'a seu
principiulu majoritătii: éta principiele reconstituirei
moderne a poporeloru Europei. Fatia cu acestu dre-
ptu natiunalu, care-lu invoca Romanii si tote natiuni-
le asuprite, cade cu rusine dreptulu celu selbaticu
si tempuriloru barbare care Ungurii lu-numescu
dreptu istoricu si la care provoca ei si asta-di d'in
macedulu loru *Verböczi, Aprobate*, s. a. in cîtu tî s'ar'
parè cî eri au sositu d'in Asia, éra nu innainte cu o
miia de ani, de candu s'au stabilitu in Europa si de
candu ar' fi avutu tempu a invenită ce insemneza
dreptu si civilitate. Minunatu poporu! Chiaru si in
catenele servitutii, in care se afla legati ei singuri,
in locu de a apela la compatimire, la ajutoriu: ei din
contra, amenintia nu numai pre cei ce suferu impre-
una cu d'insii, dara pana si pre alte popore libere,
tari de sute de ani nu se mai gasescu in neci unu
contractu cu Ungurii, precum sunt: Serbii, Bulgarii,
Romanii d'in cele doue principate. Ei pretindu a
avè neaperata trebuintia de Transilvania ca de unu
punctu strategic d'in care sî pota domină cele doue
principate romane cari, daca le-ai crede loru, aru fi
parti ale coronei loru, desfacute de acést'a numai
prin nedreptatea tempuriloru.

Asemenea pretensiuni si calculi strategici, facuti
de unu poporu care dupa originea si natura sa este

esentialminte cuceritoriu, pentru tota intemplarea
merita luare a minte.

Intru adeveru, daca deschidemu istori'a, vedem
ca, cîtu tempu a statutu independint'a Ungariei
si a Transilvaniei, Romanii d'in cele doue principate
au fostu in neconitenite resbele cu Craii si Principii
cei sumeti si neodihnitati ai acestoru tiere. Romanii
fure mai norociti: ei si-aperara cu sucesu indepen-
dint'a, precum a supr'a Polonilor, de asemene si a
supr'a Ungurilor. Inse cauta sî ne aducemu a
mince cî Moldov'a atunci era domna a Besarabiei si
a Bucovinei, si cî ambele principate spre a fi mai
sigure d'in partea Crailoru unguresci, se ingrigiau de
tempurîu nu numai de a stapani ele strimitore
Transilvaniei care asta-di sunt ocupate, dara se mai
asigurau si de cîte unu punctu strategic in chiaru
sinulu Transilvaniei: Fagarasiulu si Omlasiulu mai
totu-de-un'a erau a le Domniloru tieri Romanesci;
Bistrit'a, Ciceulu, Cetatea-de-Balta, ale Moldovei.
Daca Domnii Romanii nu aru fi avutu Bucovina cea
tare; daca nu posedea acele cetăți in launtrulu Tran-
silvaniei; daca marginile carpatic de atunci ale
Principatelor nu domină pasurile Transilvaniei; si
daca, in fine, la casu de resbelu cu Ungurii, nu aru
fi potutu recurge la Poloni, cari asta-di nu mai esista,
sî la Turci, cari asta-di tragă de morte, apoi
Craii unguresci pota cî aru fi fostu mai norociti in
intreprinderile loru cele cuceritorie a supr'a Romanilor.
Pusetiunea politica si geografica de asta-di a
Principatelor, intru adeveru, s'ar' parè cî cu dre-
ptu cuventu pota amagi fantasi'a cea aprinsa a Un-
gurilor in planurile loru cele estravagante, numai
cîtu Ungurii uita totu-si, cî Carlu Robertu d'in
launtrulu Romaniei, si Mateiu Corvinulu d'in laun-
trulu Moldaviei au fostu alungati, si unulu si altulu
cu rusine, si unulu si altulu fără ajutoriu strainu.
Dara, cu deosebire, ore candu voru invenită Ungurii,
cî asta-di in Europa nu mai domnesce singuru dre-
ptulu pumnului, ci, precum am insemnatu mai susu,
dreptulu natiunalu, voint'a natiunale, in poterea ca-
rei-a fia-care natiune e domn'a sortiloru sale: dreptu,
care incepù a-lu respectă asta-di si a-lu proclamă
d'intru inaltîmea tronuriloru nu numai Imperatulu
Napoleonu, dara si insu-si Imperatulu Fr. Iosifu! cu
cîtu mai vertosu s'ar' cuveni, ca natiunile sî se re-
specete intre sine imprumutatu!

Naiva este pretensiunea Unguriloru ca sî ne
facemu toti Unguri, pentru cî alintre ei nu aru
potè formâ o mare natiune! Ce sî le facemu noi, da-
ca ei suntu atât de putini la numeru, sî daca nu
sentu in sine insi-si destula potere de vietia. Candu
natiunile conlocuitorie, si cu deosebire Romanii pre-
tindu respectarea unitătii si independintiei loru na-
tională, atunci Ungurii ne declama a supr'a Germanismului si Panslavismului, adeca voru sî ne spară
cu unu pericolu ce ne-ar' amenintă in viitoriu, daca
asta-di nu ne-amu face Unguri. Am vorbitu alta-data
despre chimer'a Panslavismului (vedi Istori. Roman.
d'in Dac. Super. de A. Papiu Ilarianu, Vol. II, pag.
VIII—CXIV), ince chiaru daca acestu pericolu ar' fi
realu si aproape, apoi ce deosebire ar' fi intre a ne-
face Unguri, Slavoni sî Nemti? E curiosu argu-
mentulu: fă-te Unguru cî de nu, vei si Slavu sîu
Nemtiu. Ce alta insemneza acestu curiosu ratiu-
mentul de cîtu ca Romanii de frica nu cum-va sî-i
inghită candu-va chimer'a Panslavismului, sî se gra-
besca a se face Unguri, adeca de o frica inchipuita
sî ne omorim cu vîi ca desperati. Inse Romanii nu
ducu nici o frica de Slavii colocitorii: acesti-a sunt
asuprati ca-si noi. Intru adeveru, ce alta pretindu
Croatii si bietii Slovaci de cîtu libertate natiunale?
noi nu potem sî nu simpatizăm cu aceste natiuni
asuprati, amenintiate totu de acele-si pericule ca noi.

Ungurii dîcu, cî daca ar' remană Transilvania
si in viitoriu ca pana acumă, separata de Ungaria, a
apoi putienii unguri ce suntu in Transilvania, ar'
peri cu tempulu in midilocul elementului romanu.
Frica acést'a a unguriloru ca mai tote ideile si lu-
crurile loru, e o frica inchipuita. Romanii multumita
ceriului, suntu destulu de numerosi, nu simtu nici
de cum necesitatea de a face Romani „si d'in petri“,
cum voru Ungurii: Romanii nu au trebuintia de a
se immultî cu Unguri si Sasi. Remnia Unguri
Unguri, Sasii Sasi, dara remana si Romanii Romanii.
Romanii nu voru sî nimicesca pre nimene; Romanii

Pretiul de Prenumeratii:
Pre trei lune . . . . 4 fl. v. a.
Pre siese lune . . . . 7 fl. 50 cr.
Pre anulu intregu . . . . 15 fl.

Pentru Romanii:
4 galb. pre anu, — 2 galb. pre 1/4
de anu, — si 1 galb. pre 1/4 de anu.

Pentru Insertiuni:
10 cr. de linia, si 30 cr. taxa tim-
brale pentru fisele care publicati-
une separatu. In Locul deschis
20 cr. de linia
Unu exempliaru costă 10 cr.

tien la independint'a tierei loru, si la o astfelu de
organisare a ei, care sî respecte si drepturile natiu-
nale si cele politice si civile ale fia-carui cetătanu,
pre temeiul celei mai depline egalitătî. Daca si cu o
astfelu de constituire ar' peri Ungurii, atunci e
semnu cî nu mai au potere de vietia in sine. Roma-
nii d'in parte-le, sciu fi drepti si generosi si cîtra mi-
noritate: Romanii nici odata n'au dovedit spiretu
de cuceritori.

Mai dîcu Ungurii, cî a parasit Transilvania si
a recunosce natiunalitatea Romanilor, insemneza a
dă Turcului acăsta tiera. Eu ince n'am audîtu de
nici unu Nemtiu d'in Elvetia care sî doresca Unirea
cu Germania; de nici unu Francesu d'in Elvetia
care sî doresca Unirea cu Francia: si de nici unu
Italianu d'in acăsta tiera a libertătii, care sî cera in-
corporarea cu Italia.

Constituesca-se si Transilvania intro adeverata
Elvetia. Acăsta n'ar' potè sî nu multumesca pe toti.
Credint'a cîtra patria si principalele seu a fostu si va
fi totu-de-un'a virtutea ardelenului.

Inse, nu constituiri Elvetiane voescu Unguri,
ci *suprematia* Unguresca; pentru cî ei inca n'au
studiatu bine istori'a loru propria, ca sî se convinga
odata, cî asemene incercări de suprematie totu-de-
un'a au avutu cele mai funeste urmari. Éta doue trei
esempe: Pre la 1514, Ungurii, dupace au riuptu de
viu pre Dozsa, amiculu tieraniloru, si dupace inju-
gara pre Romani si pre Slavi in jugulu sierbitutii
perpetue, i chiamare ca sî apere independint'a tieri
asupra Turciloru si asupra Nemtilor. Se intielege,
cî acei-a dupa ne mai audîtele barbarie, ce suferisera
d'in partea Unguriloru, nu mai avura placerea a-si
versa sangeli pentru sustinerea si intarirea dreptu-
rilor acelei aristocratie selbatice, si Ungaria se sfâ-
si de Turci si de nemti. In seculu 16, 17, se for-
mase planulu de a scutură jugulu turcescu. Spre a
ajunge acestu scopu, intre altii, Sigismundu Batori,
celu mai ticalosu intre principi, propune domiloru
Romani, ascultati! lui **Michaiu Vitezulu**, ca mai
antâiu sî se supuna lui, lui Batori, apoi sî se lupte
in contr'a Turciloru. La 1848, ati incercat sî se scu-
turati jugulu nemtiescu, dara totu-de-odata sî pre-
faceti Croati'a, Transilvania s. cl. in tiera ungure-
scă, si pre Romani si Slavi in Unguri. Ce au urma-
tu, e lucru cunoscutu. Dupa atâtate fatale esperintie ce
ati facutu, cine ar' fi credutu cî voi, Unguri, aveți
sî urmati si asta-di totu ca in trecutu.

Dietă Ungariei.

Siedint'a casei representantiloru, tie-
nuta in 26 noemvre.

Presedinte Szentiványi; notariu Csenge-
ry. D'in partea guvernului: c. Andrásy, Lónyai,
c. Festetics, b. Eötvös.

Dupa autenticarea protocolui siedintiei trecu-
te, se pune sub discussiune budgetulu ministeriului
de finançie.

Kautz cetesce raportulu comisiunei centrali
relativu la budgetulu ministeriului de finançie.

Ales. Nikolic face cîte-va observatiuni con-
tr'a modului pertratarei. Budgetulu ministeriului de
finançie s'a distribuitu numai eri intre membrii camerei,
contine 300 pagine, cari cea mai mare parte
sunt d'in numeri. Orice omu nepreocupat va potè
vede, cî a fostu imposibile ca cine-va sî treca cu
atentiu preste puseiunile importante a le budgetului
d'in cestiune. Vorbitiulu crede cî una asemene
pertratare nu este decât indemnitate intr'o
alta forma. Tempulu e cu multu mai scurtu, decât
ca camer'a sî pota face ce-va in acestu obiectu; do-
resce, cî camer'a sî dispuna pentru presintarea la
tempulu seu a budgetului, cîci altmîntre dreptulu
celu mai important alu camerei, dreptulu budgetului,
ar' deveni ilusoriu.

Dupa cîte-va intrevorbiri, presedintele dechia-
ra, cî acestu modu alu pertratarei budgetului nu va
avè neci una consecintia pentru viitor.

Notariulu cetesce rubric'a intrega a budgetului
relativa la directiunea centrale, care o insemnămu
precum urmeza:

Rererintie:

Directiunea centrale 667,000

Directiunea financiaria a tierei . . .	3.947,400
Academia montana si forestiera d'in Semnitz . . .	61,800
Spese pentru aruncarea si perciptarea dărilor directe . . .	243,000
Spese pentru perciptarea dărilor de consum . . .	138,000
Venituri . . .	18.014,600
Competintie . . .	127,400
Bunurile statului . . .	26.332,100
Pensiuni . . .	1.284,100
Erogatiuni diverse . . .	46,500
Dessarcinarea pamentului . . .	15.689,000
Sum'a: 66.450,900	

A c o p e r i r e .

Dări directe . . .	53.921,000
Dări de consum . . .	11.293,000
Venituri . . .	36.722,800
Competintie . . .	10.702,200
Bunurile statului . . .	30.396,600
Perceptiuni diverse . . .	334,500
Suma: 143.370,000	

Recerintie estraordinarie . . . 3.472,200

Acoperire estraordinaria . . . 3.553,809

Pentru acoperirea speselor directiunii centrale pre anul 1869 se voteaza 408,000 fl., era pentru contabilitatea ministerului 259,000 fl.

Notariulu cetesce tote rubricele directiunii centrale finanziare a tierei. Camer'a primește proiectele comisiunii.

S. Gajzág 6 intreba, pentru ce sunt sustinute vamele nelegale de drumuri si poduri.

Min. Lónyay recunoște nedreptatea acestor vame, cari la unele drumuri a le statului sunt sustinute, era la altele nu, inse fiindu de lipsa pentru conservarea si repararea drumurilor, nu s'au potutu desfinti. Diet'a viitora va avea se ingrijil, ca aceasta sarcina să fie suportata egalminte de toti.

Dupa una mica disputa, ce se escă cu privire la unele pusestiuni a le budgetului, se trece la discussiunea a supr'a cestiunii nationalitătilor.

Paulu Hunfalvy partingesce proiectul majoritatii.

B. Iuliu Nyáry, notariu alu casei magnatilor, anuncia, că cas'a de susu a primitu tarif'a vamelor d'in Dalmatia, proiectele de legi relative la dările de vinu, carne si castig personal, precum si modificatiunile camerei representantilor facute in procedur'a civila. Dupa cetera protocolului relativu la aceste cestiuni, se continuă desbaterea cestiunii nationalitătilor.

Dr. Ios. Hodosiu. Onorata camera! Candu la 1866. acesta camera a ales o comisiune de patrudieci de membri cu acelui scopu ca să prepareze si să ascerna camerei unu proiectu de lege in cestiunea nationalitătilor, erau in cea speranta si in cea credintia că asta mare si importanta cestiune ce pro noi toti asemene ne intereseza, se va deslegă odata intru multiumirea si indestulirea nostra a toturor si intru multiumirea si indestulirea tuturor nationalitătilor locuitorie in aceasta tiera.

Mi pare reu, că dupa cele petrecute pana acumu, me vedu insielatu in speranti'a ce nutriam, si credint'a tota mi-o amu pierdutu.

Că-ci ce a facutu acea comisiune de patrudieci? — Me iertati domniloru ca să ve enarezu aci partea comica a lucrului; partea dramatica se petrece aici in casa; era partea tragică va urmă dupa ce domni'a vostra veti vota proiectul de lege propus de comisiunea centrală. — Ce a facutu acea comisiune? Fiindu că lucrul era forte urgentu, a alesu o subcomisiune ca să prepare proiectul in cestiune. Aceasta subcomisiune, fiindu că lucrul era forte urgentu, a lucratu incetu inceputu si totu mai incetu, pana ce in urma abie in lun'a lui iuniu său iuliu anului trecutu subacerte camerei unu proiectu de lege in cestiunea nationalitătilor. Camer'a, naturalmente, lu-transpus proiectul la comisiunea de patrudieci; acest'a, firesce, pentru că lucrul inca nu perduse d'in urgentia sa, abie in dîile d'in urma ale lunei octobre trecutu se aduna a luă la discussiune proiectul subcomisiunei.

Dar' ce se intembla aici? Proiectul subcomisiunei se punu la o parte, si se ie la discussiune unu altu proiectu de lege elaborat de doi membri ai comisiunei; acestu proiectu se discuta, se reforma, se emenda, si in urma se substerne camerei ca votu alu majoritatii d'in comisiune, subscernendu totodata si unu votu alu minoritatii, care, precum se scie este proiectul de lege elaborat de romanii si serbii deputati in aceasta camera.

Camer'a, se intellege, trimete atâtă votulu majoritatii comisiunei cătu si celu alu minoritatii la sectiuni. Ce s'a facutu aici? Domni'a vostra sciti; s'a primitu, nu s'a primitu, s'a discutat, nu s'a discutat — votulu majoritatii. — Si acum ne stă, inainte unu proiectu de lege, care nu este nici celu alu subcomisiunei, nici celu alu majoritatii, nici celu alu minoritatii comisiunei; ci pre cum se dice este unu proiectu de lege esită d'in sectiunea a siesea, si renovat, reformatu, indreptat, prefacut, nefacut, sucit, resucit, de comisiunea centrală si subscernutu camerei mi se pare de vre-o optu nouă dile.

Dupa tote aceste, io ve intrebu; ce proiectu de lege este acest'a? de unde, d'in a cui initiativa se deriva? Că, daca cu atâtă inlesnire se poate face unu proiectu de lege in cestiunea nationalitătilor, atunci nu pricepu, pentru ce eră de lipsa a esmitre o comisiune de patrudieci membri inainte de ast'a mai cu trei ani de dile, si pentru ce a pierde atâtă timpu?

Pentru a lamuri, si a se lamuri ideele — veti responde. Tristu respusu, dupa tristulu resultatu ce-lu vedemu. Dar', pe cătu timpu era numita comisiunea de patrudieci, si pe cătu timpu a lucratu, de si incetu, parte acăsta parte subcomisiunea, n'ati auditu opiniunea publica? celu putienu opiniunea publica a romanilor si serbilor? Deputatii romani facusera de bunu timpu unu proiectu de lege in caus'a nationalitătilor, care lu cunoscce acum tota lumea; deputatii serbi de asemenea a facutu astfelii de proiectu; apoi, deputatii romani si serbi a facutu impreuna, séu mai bine si-a unificatu proiectele loru de lege, si v'a datu unu singuru proiectu in asta cestiune vitală; si domnia-vosra sciti, că d'in tote partile s'a manifestatu opiniunea romana si serba pentru acestu proiectu, care ve este cunoscutu acum mai bine de doi ani, si care de către romanii si serbii d'in asta tiera s'a primitu cu multa adhesiune si multa placere.

Si totu-si domnilor, acum ne vedemu in fatia cu unu proiectu de lege, care nu scim cu de unde vine, si care nu a luat in considerare acea opiniune publica expresa cu atâtă a vigore, dar' care in tota literă si pe tota pagin'a areta acea politica sghircită, avara, care io, dupa atâtă promisiuni profuse nici-odata n'asiu si acceptat de la deputatii nationalitătilor, care nu au fostu sincere. O! atunci totu-si remane adeveru, că „potentes potenter agunt”, si domnia-vosra cari aveti acum puterea in mana, intr'adeveru că puternic lucrat. Dee ceriul, io v'o postescu, ca se nu suferiti nici-odata pagub'a acestei potentie.

Si acum domnii mei, trecu la obiectu, la proiectul de lege ce este la ordinea dilei.

Ca totdeun'a, și si acum me voiție și voiție vorbă strinsu la lucru.

Nu voițiu urmă nici partea filosofica si de dreptu-naturale, nici partea istorica si legale a cestiunii. Cea d'antâi v'a aretat-o deputatulu si amiculu meu Alesandru Mocioni, cea de a dou'a v'a demonstrat-o deputatulu si de asemenea amiculu meu Dobrzansky. Dar' nici nu me voițiu inaltă la acea culme de civilisatiune, de unde a vorbitu dlu b. Eötvös, aretandu, indrepte celu putianu sfortiandu-se a areta, că civilisatiunea in Ungaria e conditiunata de la limb'a magiara; ci lasandu pe acestu-a in ide'a sa de civilisatiune, voițiu vorbă in cătu voițiu potă la partea practica a cestiunii.

Inainte de tote, si acum la inceputu chiar, éca ve dechiaru, că io proiectul de lege alu comisiunei centrali nu lu potu acceptă nici in principiu macaru.

Si nu lu potu acceptă pentru aceea, pentru că nici elu nu purcede d'in nici-unu principiu, nici elu nu staveresce principiu. Pentru mine domniloru, integritatea teritoriale a tieri si unitates politica a statului, nu este acelu principiu, d'in care ar' trebui să purcedem la deslegarea cestiunii de limba si nationalitate. — Limb'a si nationalitatea, diversitatea de limbe si nationalităti, nu pericliteza nu azardeza acelu principiu. — Integritatea teritoriale a tieri, si unitatea politica a statului nu se manifesta in unitatea de limba si nici in asie numită unitate de nationalitate politica (politikai nemzetegység), care la noi, unde sunt atâtă nationalităti, precum romana, sorba, magiara, nu potă avea nici-unu intlesu; ci ea se manifesta in unu domitoriu, unu gubernementu, una legislatiune, una armata. Éea expresiunile reali ale unitatii de statu; radiemul si sigurant'a acestor'a este integritatea si egalitatea nationalitătilor atâtă in privint'a politica cătu si in privint'a nationalităti a limbelor. Si io ve intrebu, daca in proiectul de lege alu deputatilor romani si serbi, este numai o expresiune macar, care ar' fi indreptata contra integratitiei teritoriale a tieri séu contra unitatii politice de statu? — Séu ve intrebu, daca poteti domnia-vosra deduce acest'a si numai d'in spiritulu acelui proiectu macar? Nu.

Unitatea politica de statu asiă dar' nu este, nu potu fi conditiunata de la unitatea de limba, si cu atâtă mai putinu potu fi conditiunata de la positiunea privilegiata a unei nationalităti a supr'a celorlalte; d'in contra, asta positiune privilegiata potu se pericliteze unitatea teritoriale si politica a statului. Si vedeti, proiectul de lege alu comisiunei centrali tocmai astfelii de positiune privilegiata vre se creeze pentru limb'a si nationalitatea magiara, vrându a o decretă de singuru politica, ba ce esto mai absurdu inca, vrându a legiferă că tota nationalitate, romana, sorba si celelalte tote facu nationalitatea magiara, un'a si nedespărta. Lucru neaudită si nepriceput de mintea si ratiunea omeneasca. Chiar' pentru aceea, io proiectul de lege alu comisiunei centrali, nici nu lu potu numi de „proiectu de lege pentru egal'a indreptatire a nationalitătilor”, precum vreti domnia-vosra a-i da nume; ci mai vertosu si mai potrivitul l'asim' „proiectu de lege despre limb'a si nationalitatea magiara.” Inse, a face astfelii de lege nu era de lipsa. Acolo sunt legile de la anii 1836, 1840, 1844 si 1848. Sunt pline aceste de dispositiuni privilegiate pentru limb'a si nationalitatea magiara, si de desnatualisare séu magiarisare a celorlalte nationalităti. Daca nu cum-va, domnia-vosra vreti a săntionă aceste legi chiar prin proiectul de lege ce este la discussiune. Atunci inse legislatiunea dumnia-vosra vine in contradicere ea cu sine insasi. Căci in adres'a de la 1866. éca ce se dice: „simtiul de nationalitate ce se desvolta d'in dî in dî, merită atenție; si acelui-a nu se mai poate măsură cu mesură a temporilor trecuti si a legilor vechi.” —

Acum ve intrebu, ce este acestu proiectu de lege alu comisiunei centrali, de cătu scars'a mesura a temporilor trecuti si a legilor vechi, ce ofende nationalitate chiar' in desvoltarea simtiului loru nationalul?

Mai incoło totu in ace'a adresa se dice, că: „noi (adeo camer'a) cu voia sincera suntem gata a garantă prin lege totu ce cere interesele loru (a nationalitătilor) si interesul comun alu patriei.” Io asiè credu, că aceea ce este interesul loru, interesul nationalitătilor, numai ele potu se o spună mai bine, numai ele sunt competente aci. Si pentru aceea io sunt de parere, că mai bine se urmă acel aceea, ce s'a urmatu in cestiunie cu proiectul de lege despre educatiunea poporului; a convocă o ancheta d'in tote nationalitătilor, séu a le conchiamă in adunari nationali si a le asculta parerile, dorintele si simtiemintele. Pentru că, precum ministrul de culte si instruire publica dlu b. Eötvös — care mi pare reu că nu e si — in siedint'a de la 24 iuniu anulu curentu respondind domnului deputat Alesandru Cianadi in cestiune religioasă, a disu aceste: „negu că guvernul ar' avea dreptu, si nu credu că chiamarea legislatiunei ar' fi a decide in aceste (religiunari) cestiuni fără a luă in considerare simtiemintele parerile si dorintele fizice, pentru că in treburi religioase potă simpl'a majoritate a decide cestiunea, dar' nu o deslegă; in cestiuni in se deslegarea si de dorit”; chiar asiă dieu si io acum in cestiunea de limba si nationalitate; simpl'a majoritate o potă decide, dar' nu o deslegă, si nu o potă deslegă mai alesu cum este compusa astă-di acela camera, care in majoritatea magiara nu i vine la socotela a lui in considerare parerile, dorintele si simtiemintele nationalitătilor in cea mai grava cestiune, in cestiunea de limba si de nationalitate, care asemenea religiunii, ba si mai multu este cestiunea vietiei unui popor.

Si aci fia-mi iertatu a reflectă dlui ministrul de culte — de si nu lu vedu aci — că frecarile religioase nu atunci inceputu a incetă candu s'a prochiamă principiul de egalitate pentru tote besericile, ci atunci candu aceste s'a vedea ascurate in existența loru; și si frecarile nationalitătilor atunci voru incepe a incetă candu se va prochiamă principiul de egalitate pentru nationalităti, ci atunci candu aceste se vor vedea ascurate in existența loru national.

Totu in adres'a ce memorai mai insusu, domnilor, — dice: „noi (camer'a) in crearea legilor referitorie la interesul diferitelor nationalităti inca vomu urmă principiul de dreptate si fraternitate.”

Sé me incercă domnilor a demuestra că in proiectul de lege alu comisiunei centrali nu e urmatu nici principiul de dreptate si fraternitate?

Dar' este dreptate, si fraternitate acolo, unde libertatea individuală, libertatea si egalitatea nationalitătilor, si egalitatea besericilor, ba nici chiar' libertatea si legile asociatiilor nu s'a luat in neci o considerare?

Se dice, si o dictei si domnia-vosra că legea nu face desezibire intre cetătanii si cetătanii, si că si legile temporilor trecuti usulu drepturilor politice nu i'a conditiunat la calitatea de un'a séu de alta nationalitate, ci, dupa conceptul temporilor de atunci, numai si singuru de la diplome militare.

Io potu să ve concedu acăstă, in se concedetă mi domnia-vosra ca facia cu acăstă asertione se ve spunu, că proiectul de lege alu comisiunei centrali este acel'a care face deosebire intre cetătanii si cetătanii; pentru că pe cetătanii cari nu sunt de limba magiara i silesce a invetă acăstă limba, altminteră nu potu fi capaci de drepturi politice, altminteră nu potu fi deregulatori in statu. Asiă dar' in locul diplomei nobilitari d'in temporii trecuti, acum se creează alta diploma, diplomă limbei magiare.

Dlu ministrul de culte a disu, ca daca amu arondă si strictele dupa nationalitate, si s'ar decretă acolo o singura limba domitoriu, atunci individii celorlalte nationalităti care ar' fi acolo, s'ar' află vătămati; si o astfelii de arondă ar' fi unu privilegiu, ér' acumu a trecutu temporii privilegiilor. Prin bine, a trecutu temporii privilegiilor, dar' astfelii, pentru ce creati privilegiu pentru limb'a si nationalitatea magiara? si candu domnia-vosra veniti a decretă acăstă limba si nationalitatea de singura domitoriu in tiera, atunci celelalte nationalităti se nu se simtă vătămate? si candu impuneti individui loru limb'a magiara, pentru că altminteră nu potu servii nici patriei nici statului, atunci vine dlu ministrul de culte si dice, că nu vre privilegiu pentru comitate? Privilegiul este privilegiu ori unde — stergeti dar' si nu creati privilegiuri. — Nu restringeți liber'a intrebunțiere a limbelor; nu creati lege, care face deosebire intre cetătanii si cetătanii; că ori ce astfelii de lege vătămate libere si egalitate individuală; si astfelii de lege vre a fi proiectul comisiunei centrali.

Dar' vătăma acestu proiectu de lege si libere si egalitatea nationalitătilor; pentru că creaaza o națiune oficială séu politica séu nu sciu cum o mai numiti pe națiunea magiara, ér' celelalte nu le iere in nici-o considerare ca si candu ele nici dupa istoria, nici dupa lege, nici dupa dreptu, nici dupa fapta, n'ar' mai exista; magar există l'orul nici d'intr-un punct de vedere ce amu disu aci nu se poate trage la indoială. Deputatul A. Dobrzansky v'a arestatu eri pana la evidența legile si istoria existenței nationalitătilor d'in acăstă tiera; era in fapta, cautati impregiurul dumnia-vosra si le voti vede.

Dloru, Ungaria in respectu de limba si nationalitate nici-odata n'a fostu statu specific magiara. Insu-si sanctu Stefanu, primul rege alu Ungariei, a recunoscutu că in statul domnitoru de elu sunt mai multe nationalităti, precum ele sunt

asta-di. Elu insu-si a disu ca o natiune se nu domnesca a supra celelalte. Ne graecus super latinum, nec latinus super graecum dominet. Prin urmare, si dupa esternele legi ale dreptului naturei nu pot fi in dreptu nici-o natiune a impune limb'a sa la alta natiune; cä-ci abstraendu de la altele, orice fortia nasce retorsiune, si io asicredu cä nici unii n'avemu lipsa de acäst'a.

Vatema mai incolo acestu proiectu de lege si libertatea si egalitatea besericesca; pentru cä ordina ca autoritatile besericesci cu gubernul se corespunda in asä numit'a limba oficiale seu limba de statu, care diceti cä este cea magiara; si mai multu, ea autoritatile besericesci intresine se corespunda seu in limb'a oficiale, seu in limb'a acelor'a cätra cari se adreseaza — adeca in urm'a urmelor cea magiara; ordina apoi ca procesele verbale seu se subsercera la gubernu in traducere magiara. — Daca, domniloru, este beserica libera in statulu liberu, atunci nu este iertatu a creä legi cari vatema dreptulu autonomici alu besericei fia chiar si numai in respectul usnui limb'ei natiunali.

Chiar asä vatema acelu proiectu de lege si libertatea si egalitatea asociatiunilor, ordinandu pentru aceste totu aceea ce ordina pentru autoritatile besericesci.

Dupa cele ce amu disu pana acum, io cutediu a afirma domniloru, cä pe cätu tempu proiectulu de lege alu comisiunei restringe liberulu usu glu limbeloru, pe cätu tempu acel'a nu considera si nu respecta libertatea si egalitatea nici individuala nici natiunale nici besericesca ba nici libertatea si egalitatea asociatiunilor, pe atätu tempu acel'a nu pot se aiba potere de vietia de o parte, de alta parte in cätu acela s'ar' impune natiunilor, aceste lu voru considera de o lovitura fatala, care ca nedrepta si nemorale odata totu-si va trebu si incete.

Presiedintele chiama pe vorbitoriu la ordine, si i dice se nu intrebuintieze expresiuni vatematorie pentru camera.

I. Hodosiu. N'am vatemu pe nimene. Expressiuni vatematorie n'am intrebuintiatu; chiamarea la ordine aci nu poate ave locu (strigari: se continua, se audim).

Dloru, me grabescu a fini. Voiu se facu o paralela intre proiectulu de lege alu comisiunei centrali si intre celu alu deputatilor romani si serbi.

Acest'a o proiectulu de lege alu libertatii, fratiatiei si egalitatieri in cestiuenea limb'ei si natiunalitatiei, cel'a este impunerea fortata a limb'ei si natiunalitatiei magiare asupra celor alalte natiuni d'in tiera. Aceste recunoște natiuni egale intre marginile teritoriali si unitatea politica a statului, cela nu recunoște in acäst'a tiera alta natiune si alta limba decätu magiara si era magiara. Aceste recunoște individu liberu si beserica libera in statu liberu, cela nega individualui si besericei celu mai naturalu si mai neprescriptibilu dreptu alu limb'ei. Aceste chiama la unire pe tote natiunile tieri, cela respinge de la natiunea magiara pe tote celelalte natiuni. Cel-a purcede d'in prejudiciu, — cä nu este alta decätu prejudiciu aceea, cä daca limb'a magiara nu va fi singura oficiale, si daca se voru recunoște prin lege mai multe natiuni in tiera, atunci rumpere tieri este neincognitabile, — in contra carui, chiar fiindu cä este prejudiciu, in vanu te voi lupta cu arguminte, dar' a carui futilitate o amu aretatu mai susu; era aceste'a, proiectulu de lege alu deputatilor romani si serbi, purcede d'in principiu, d'in principiu de libertate si egalitate natiunale recunoște de tota Europa, care cu sofism da, dar' cu arguminte valide nici odata nu se pot combate; elu va reforma lumea, elu are se ne reforme si pe noi.

Patiene mai amu de disu, cu toto cä in asta cestiuene s'ar potè vorbi forte multe. Cu deosebire vreu se mai insemnă aceea, cä dupa proiectulu de lege alu comisiunei centrali, dumnia vostra vreti se creati poporulu, comunitatile pentru deregatori, era nu acesti-a pentru poporu. Prin acelu proiectu de lege siliti pe bietulu satenu se invetie si se scie patru limb'e (unde e aceea?). Cautati § 14. inca si mai multu; dupa acelu proiectu chiar si creditulu publicu lu conditiunati de la limb'a magiara, ca si candu documentele scrise in alta limb'a n'ar' ave nici o valoare neci unu creditu (unde e aceea?) Cautati §§-i 18 si 20.

Asä credu domniloru ca in cele ce amu disu pana acum, amu responsu in cätu-va dlui ministru de culte. (Ba n'ai responsu!) Mi pare rêu cä nu mai ascultatu, candu amu vorbitu despre privilegiulu limb'ei magiare facia cu privilegiulu dlui ministru ce lu afirma pentru comitate, si amu disu cä intre privilegiu si privilegiu nu este deosebire.

Dar' domniloru, domnia vostra ne acusat cu gravitate in afara, cu rumpere (se audim!), cu rumpere, de cätra cine? de cätra cas'a domnitoria? Asä credu domniloru cä acäst'a acusa ori cui s'ar' potè face mai curendu de cätu romanilor (Cui dar?) Cetiti istoria si nu mergeti chiar asä departe in ea si veti vedè (tacere profunda). Cu rumpere de cätra magiari? Candu a incercat vre-o data romanulu a se rumpe de cätra unguru? Aretati-mi unu singuru datu in istoria, si mi voiu pleca capulu meu; pana atunci nici d'in gluma nu ve credut. D'in contra dloru, romanulu tot-de-un'a a cercatu o legatura mai strinsa cu ungurulu, dar' acäst'a tot-de-un'a l'a respinsu (sgomotu, miscare). Vedeti actele dietali in Transilvania; studiati istoria. Gravitate in afara? In cätrau? Nu — nu noi voru fi cari se paresim vreodata dulcea nostra patria.

Dlu Bartalu finindu-si alalta-ieru cuventarea a disu cä: aici trebuie se traibu, aici trebuie se murim! — Asä este.

Dar' candu voim a trai impreuna, se nu creamu domniloru legi, cari nu ne asecura ci ne amenintia viet'a, celu

pucinu seu mai bine celu multu viesi'a natiunale, se nu crea-mu legi despre cari domni'a-vosra poteti dice cu 'sant'a scriptura cä: „legi aveti si dupa legile vostre cauta se perimus.” Numai atunci candu nu voru fi astfel de legi, atunci vomu trai atunci vomu muri impreuna.

Pentru aceea dloru, io ve rog, io rog prumilitu pe onorabil'a camera ca se nu voteze proiectulu de lege alu comisiunei centrali; dar' nu votati intru tote nici proiectulu nostru (s'audim!); ci daca acum in trei ani dñe nu s'au potutu lamuri ideele, daca in trei ani s'au facutu atäte proiecte de lege in cätu stau acele cu valm'a, atunci se o spunem cä inca nu ne-amu luminat destulu despre cestiuene, si se o lasam mai bine pe alte timpuri de cätu se o deslegati asä precum vreti a o deslegä. Daca inse totu-si vreti se faceti lege, atunci primiti, de baza la desbaterea speciale proiectulu minoritatii (miscare, sgomotu) adeca proiectulu deputatilor romani si serbi (sgomotu), dä! dñe se lu primiti, cä-ci si domnia vostra dñe se lu primim cu celu alu comisiunei centrali, si noe se nu ne fia iertatu a dice, se primiti alu nostru? si faceti in acestu-a tote amendamentele posibile, se primiti inse si modificarile ce le dñe deputatulu Dobrzansky in siedint'a de eri.

Incheiu si dñe: cä de baza la desbaterea speciale primescu proiectulu de lege alu deputatilor romani si serbi; era proiectulu comisiunei centrali nici in generalu nu lu primescu (aprobari in stang'a estrema). Amu disu.

Dapsy partineste proiectulu majoritatii, era Mileticiu, prin una cuventare lunga tiesuta cu ar-guminte poternice recomenda pre alu minoritatii.

Aloisius Wladu nu partineste nece proiectulu majoritatii, nece pre alu deputatilor natiunalitatilor, ci recomenda proiectulu din 1861; dice cä limb'a legislatiunei si a administratiunei centrali se fia cea magiara, era in comitate si in comune diferitele natiunalitatii se-si alega liberu limb'a administratiunei; la insinuările lui Bartal, cä natiunalitatile aru gravitate cätra Rusi'a, respunde, cä nu Romanii sunt acei-a, cari in 1848 au chiamat pre Rusi in tiera.

In fine vorbi Stefanides partinindu proiectulu majoritatii.

Desbaterea se va continua in siedint'a de mane.

D'in lucrările delegatiunilor.

Siedint'a d'in 26 noiembrie a delegatiunei germane.

D'in partea guvernului comun au fostu de fatia ministrii b. Beust si b. Becke si consiliarii Hoffmann si Wenginger.

Autenticandu-se protocolulu siedintiei de eri presedintele face cunoscutu, cä raporturile ministrului esternelor sunt tiparite deja, si decum-va va fi cu putintia, se voru luă la pertratare in in siedint'a de adu.

Apoi se trece la pertratarea raportului despre bugetulu ministeriului comun de finantie, despre venitulu vamalui si despre executarea concluselor aduse pentru ministeriulu comun de finantie in sessiunea prima a delegatiunei.

Estragemu d'in raportulu acestu-a urmatorie puse-tiuni: Comisiunea esmisa in caus'a bugetului ministrului comun propune: pentru papiru in locu de 1500 fl. numai 1000 fl., pentru mobile in locu de 5000 fl. numai 4000 fl., pentru incaldfu in locu de 2500 fl. numai 2000 fl., pentru diurne si pausiale de caleatoria in locu de 5000 numai 3000 fl., pentru remuneratiuni si ajutoriri in locu de 3000 fl. numai 2000 fl., pentru fondulu pensiunilor in locu de 83,939 fl. numai 80,339 fl., pentru pensiuni noue in locu de 70,000 fl. numai 20,000 fl.

Astu-felu bugetulu ministeriului comun de finanta pentru anulu 1869, dupa propunerea comisiunei, ar' fi:

Spese ordinarie: 1.709,865 fl.

„ extraordinaire: 13,430 fl.

Sum'a totala: 1.723,295 fl.

Proiectulu ministerialu cere cu 55,000 fl. mai multu, adoca: 1.778,295 fl.

Proiectulu bugetariu cuprinse in sine inca si venitulu vamale d'in Cis- si Tranlaitan'a, care face 7,927,000 fl.; comisiunea crede, cä sum'a acäst'a nu pot intră in bugetulu ministeriului comun de finantie, ci, dupa una cointelegera reciproca cu guvernulu ungurescu, se va intrebuinta pentru acoperirea speselor comuni.

Raportul acestu-a se primește de bas'a desbaterilor speciale, si denegandu-se unanim sum'a intrega de 70,000 fl. pentru pensiuni noue, se primește bugetulu cu modificatiunile facute de comisiunea finantieria.

Dr. Kliec cetece raportulu comisiunei finantierie de spre control'a contabilitatii, in care se propune in locu de 101,950 fl. numai 101,650 fl. — Si primindu-se raportulu fara vre-una observare, siedint'a se inchiaza.

Siedint'a d'in 26 noiembrie a delegatiunei unguresci.

Presiedinte: Somsich, notariu: Rajner, d'in partea guvernului comun: Beust si Becke, consiliariu: Orczy si Wenginger.

Dupa autenticarea protocolului siedintiei d'in urma, se face cunoscutu, cä de alu trei-le notariu alu siedintelor s'a alese Ladislau Szelestey.

Ladislau Szögely si presinta raportulu comisiunei finantierie despre bugetulu ministeriului comun pentru an. 1869. — Se va tipari.

Presiedintele incunoscintieza, cä cas'a magnatilor a alese de membru alu delegatiunei unguresci d'in partea Croa-tiei pe comitele supremu alu Zagrabiei Emer. Bogovits.

B. Adalbertu Orczy responde la interperatiunea facuta de Szögely si consoti in privint'a relatiunilor esterne, afirmandu, cä parerile ministrului esternelor con-vinu in tote cu parerile desfasurate in interperatiunea de sub intrebare, si cä evenimentele ce aru potè urmă, nu voru afla monarci'a negatita.

Z sedény i si-reserva pentru alta data dreptulu d'a-si esprime indestulirea ori neindestulirea in privint'a responsu-lui acestui-a.

Apoi se trece la pertratarea generale a bugotului ministeriului comun de finantie, si dupa-ce vorbira mai multi la obiectu, desbaterea generale se inchiaza.

D'in carteas rosia.

A facerile orientale.

D'in „cartea rosia” presinta delegatiunilor prin ministeriul de esterne, estragemu urmatorie pasagie relative la statulu Romaniei.

„Cu guvernulu Principatelor unite, Moldo-Romania, inca s'au inceputu de multu tempu negotiariile, cari aveau de scopu, a regula cu contielegere reciproca mai multe afaceri pendinti de interesu comercial si administrativu. Guvernulu maiestatii sale imperatesci si regesci apostolice a statuitu totu-de-un'a, a urmari aceste afaceri cu cea mai viua atentiu, ca si prin acäst'a se deu unu documentu mai nou, cä n'a incetatu nici odata, a apreti in mesura mare comunicatiunea amicala cu guvernulu principelui Carolu, si a fostu aplecatu a incepe consultarile dorite, recunoscendu pre bine, cä regularea acestor afaceri potè propagà in modu eficaciu sustinerea si prosperarea referintelor amicale intre tierele, cari sunt legate un'a de alt'a prin atäte interese reciproce.

Guvernulu maiestatii sale potè aminti cu satisfactiune, cä unele d'intre aceste afaceri pendinti au avutu resultatul favorabilu. Conclusele conferintei despre tarifele telegrafelor sunt ratificate.

Negotiariile despre regularea comunicatiunei postale in principatele unite promitu sucesu; asemenea se continua si consultarile, spre a realisa impreunarea drumurilor ferate austro-magiare cu liniele de feru proiectate in principatele unite, si guvernulu maiestatii sale se silesce a delatură d'in parte-si tote acele pedece, a caror delaturare aru fi destinata, a contribui la promovarea relatiunilor directe comerciale, prin una comunicatiune mai usiora la fruntarie.

Ce se tiene de afacerea jurisdictiunei consulare si de statorirea ei, acästă pre momentosa cestiuene si obiectulu celei mai detaiate esaminari, si se va rezolvă cu atätu mai rapede in modu definitiv si basatul pre dejudecarea dreptă a relatiunilor judetiarie, cari sustau de fatia in Principatele Unite, cu cätu acea cestiuene au fostu subrasa atentiu-toturor poterilor si a datu ansa la pertratari seriose si detaiate. Insemnatia si esintiunea cea mare a relatiunilor nostre comerciale, numerulu celu mare alu supusilor si clientilor monaraciei austro-magiare in Principatele dunarene atribue acestei cestiuuni urmari forte grele.

In principiu, cä regularea jurisdictiunei consulare si de datoritatea ei, acästă pre momentosa cestiuene si obiectulu celei mai detaiate esaminari, si se va rezolvă cu atätu mai rapede in modu definitiv si basatul pre dejudecarea dreptă a relatiunilor judetiarie, cari sustau de fatia in Principatele Unite, cu cätu acea cestiuene au fostu subrasa atentiu-toturor poterilor si a datu ansa la pertratari seriose si detaiate. Insemnatia si esintiunea cea mare a relatiunilor nostre comerciale, numerulu celu mare alu supusilor si clientilor monaraciei austro-magiare in Principatele dunarene atribue acestei cestiuuni urmari forte grele.

In decursulu verei s'au intemplatu mai multe casuri, cari guvernulu moldo-romanu, in urmarea proceduri arbitrarie si a raportelor contrarie adevărului ale unor deregatori si balte, incepudu nu voia a consente cu pretensiunile nostre. Guvernulu maiestatii sale inse potè afirmă cu satisfactiune, cä in tote aceste casuri parerile sale in fine au fostu recunoscute pre deplin de guvernulu principatelor unite, ca corespondintorie adevărului si fundate in dreptu.

Netolerantă religiosa, care se afia in unele clase ale poporatiunii moldo-romane, a datu ansa la acele escese deploabile, cari au eruptu in unele cetati si sate in contr'a jidovilor si au datu exemplu penibilu de arbitru, inferatu prin desaprobaarea lumii civilizate.

Nu numai d'in respectu cätra umanitate, ci si d'in caus'a cätre cei vatemati se aflau supusi de ai maiestatii sale, s'a impus consulilor cesaro-regesci detorinti'a, a intreveti la guvernulu principiariu pentru aperarea celor persecutati si pe fugiti si pentru desdaunarea celor vatemati, si mai cu sema acestor incurgeri a lor, spriginti fiindu in modu eficaciu de consulii Franciei, Angliei si a confederatiunei nordice, are a se multumit ajutorarea si desdaunarea celor persecutati.

Nu se pot trece fără amintire, ba trebuie se dechiară cu satisfactiune, cä insu-si guvernulu principiariu n'a potut denegă recunoscerea sa portare circumspecte a consulilor nostri, cari in acästă durerosa afacere au arestatu fapte nefran-gibile, si li-a datu satisfactiune deplina.

Unu faptu de mare importanta pentru existint'a relatiunilor bune intre inalt'a porta si intre guvernulu Principatelor dunarene s'a escatu in iuliu a. c. prin invasiunarea Bulgariei cu bande armate si organizate pre teritoriul Moldo-Romaniei. De si numerulu proportionalmente micu alu band-

oru nu poate sguful poterile si autoritatea poterei turcesci in acea provincia, si de si insurectiunarea intenționata a Bulgariei sa paralizatu pre deplinu prin măsurile guvernatorului de acolo esecute cu multa energie, pre cum si prin indiferintă a poporului bulgare, — totu-si nu se poate trage la indoieala, că neresolutiunea, cu care a procesu guvernului Principatelor unite in impedirea formarei acelora bande, ne insufla indoile seriose, ore are guvernului principiu vointă sincera, său — presupunendu acăstă — fatia cu iritatia d'in tiera are poterea, a sustină fatia cu portă neconturbata acea relatiune, care s'a conditiunat ca basă a existenției de statu a Principatelor unite, Moldo-Romană, prin tratatele solemnne si anume prin art. 22 si 25 alu pacii d'in Parisu, si s'a garantat prin poterile, cari au subsemnatu acelu tratat.

Evenimentul d'in urma ne face a consideră ca fundata aceasta indoieala; deca existintă a acestui faptu in sine aru fi de ajunsu a provocă in mare gradu ponderarea cea mai seriosa a poterilor, apoi insemnatatea acestui faptu se graduateaza inca prin adunarea de arme de unu tempu incoce, pusa in lucrare cu grada precipitata, si prin măsuri militare, cari nu stau in proporțiune cu recerintele aperarei interne, pre cum e acăstă precisa in art. 26 alu tratatului de pace d'in Parisu, si cari măsuri trebu preste recerintă reala si justificata a unei tiere, care nu e amenintata nici d'in una parte si afara de acăstă e scutita de ori-care atacu d'in ori-care direcție prin garantiă a poterilor.

Periculu, ce se provoca prin acăsta situatiune n'aru trebui să lu-treca cu vederea nici atentiuinea guvernului Principatelor unite; acestu periclu aru pot deveni stricatosu desvoltare fericite a acestor tieri, căci prin sguful pusei nei sale se desbraca tonai de acele prerogative, cari curgu d'in tratatele amintite, si fără cari nu le va succede nici odata, a fundă desvoltarea si intarirea libertatii interne si bunastarea locuitorilor loru și de nedependinte, pre cum o potu face in pusei nei loru de acum.

Altcum de departe sta de intenția maiestatii sale imprezesci si regesci apostolice, ca d'in miscarea viua, ce se manifestea in Principatele dunarene, să deduca una tema justificata de conturbari violente a pusei nei contractuale fatia cu portă, său a referintelor amicale cu vecinii, dar guvernul maiestatii sale are deplină conștiinția, cătă e de necesariu, a urmară cu ochiu feghiatorii desvoltarea situatiunei la frunariele nostre, si guvernul maiestatii sale la implinirea acestei detorinti va fi condusu numai de acele respecte, cari le pretinde servarea demnității si securitatea monarciei, protectiunea supusilor sei si sustinerea oblegatiunilor contractuale."

Lipov'a, 23 noemvre 1868.

Dle Redactoru!

Fiindu norocosu a me astă astă-din regiunile incantatorie ale acestui tienutu, mi-tienu de detorintia a ve impărtășii cătu de patientelu despre cercustarile de pre aici'a.

Nu sciu, care numeru d'in foia ministeriale magiarizatoria „Foi'a invetigatorilor poporului“ m'a scandalizat forte, cindu am avutu nenorocirea a ceti in elu o corespondintia de „unu invetigator unguru“ de aici, care dicea că romanii d'aci insotiti cu unghii aru fi edificat o scola „unguresca“ tri-

viala, la carea acelu corespondint ar' fi avutu onoreu a fi alese invetigatoru prin romani.

Aflandu-me aici, m'a interesat forte a me informă despre acea asertiu; amu si facutu, si etă m'amu convinsu, că acea asertiu este mintiuna. — Aici există o scola trivială romana, o scola, carea pote servi de modelu nu numai pentru scolele triviale, ci si normale său chiar si gimnasiale; — dar' acestă nu s'a edificat in anul presinte, cu atâtă mai putinu prin contribuirea ungurilor — de cari abie vei afiă 3—5 persone in tota Lipov'a. Vre-o cătă-va jidani formeza intregulungurismu cumplitul alu Lipovei! Invetigatorii acestei scole, sunt nisce barbati forte zelosi.

— Afara de cele 2 clase, pentru pruncii de sesulu barbatesc mai există totu in edificiul acestu elegant si o scola de fetitie.

— Pre mine m'a desfăsatu elegantă si curată, ce infrumusețea acestu edificiu, mai multu in se zelulu adeverat romanu alu acestor invetigatori, cari sunt insufletiți de chiamarea loru maretia; era progresul elevilor de ambe sesele da destulu de chiara dovoda despre facultatile spirituale ale Romanului.

Acum iertati-mi, să ve impartasiescu si o fapta adeverat constitutiunale!

Abi ajunseram aici, si etă a două dî si primiram o vizita — neasceptata.

Unu spitzli „constitutiunalu“, care se prezintă ca „biztos“, intră in lăintru si ceră pasu-portu. Firesce acum odata se indestul cu vre-o cătă-va atestate, ce le aveam la noi, si multumita lui Ddieu, ne lasara in pace. Casulu a trecutu, si io asiu pot fi odihnitu, deca nisce cugete seriose nu mi-aru cruci pri capu, că adeca, decumva io nu aveam nece unu atestatu la mine, ore-ce s'ar' fi intemplat? Si ore ce se va intemplă de acum inainte cu acei barbati cari nu posiedu atestate, deca se voru preambă in patria loru constitutiunale d'int'unu satu intr'altulu? Dieu, domnule redactoru! acestu faptu m'a suprinsu de totu, cu atâtă mai multu fiindu că chiar sub absolutismu numai cu „Steckbrief“ulu in mana domnului beamter conturbă pre ore-care individu. Său dora de candu amu estu eu d'in Pest'a s'a datu d'in partea cinstitutului ministeriu unu astu-felu de regulamentu?... nu sciu! Destulu, că constitutiunea unguresca se exerceza si in asta parte a patriei romane in modu destulu de sem-tibilu.

Varietati.

* * (Sacrificiile resboielor) in cei de pre urma 15 ani se specializeza in urmatoriul modu: Resboiul d'in Crimea a constat 794,991 omeni si 8,500 milioane de franci; resboiele italiane 45,000 om. si 1500 mil. fr.; Schleswig-Holstein 3000 om. si 180 mil. fr.; resboiul nordamericanu 519,000 om. si 11,000 mil. fr.; resboiul d'in 1866 45,000 om. si 1,650 mil. fr.; espeditionile diverse 65,000 om. si 1000 mil. fr.; la olalta: 1,742,990 omeni si 47,820 milioane de franci.

* * (Miscări naționale in patria lui Dragosiu.) Dupa ce ministeriul reg. ung. pentru culte si invetiamen publicu a intarit statutele asociatiunei pentru cultură poporului romanu d'in Maramureș, sustinute inca in anul 1861, — pentru asigurarea institutului preparandialu, precum si pentru intemeierea convictului cuprinsu in statute: dlu Iosifu Manu, ca

presedinte alu societății, in intelelesulu statutelor conchiamă adunare generale constitutiva, care se va tine in 1-a diecemvre c. n. a. c. in Sighetu Marmatiei, in sal'a comitului, la 3 ore d. a.

* * (Pretuiurea limbii romane). Multu stimate de Muresianu!.... Eu patimescu tare in privintă sanatatei, bagu săma se aprobia.... Ministeriul de cultu magiaru ne-a incunoscintiatu oficiose — firesce in limb'a magiara — si pe noi, că au luat agendele cultului si ale invetiamentului, cari pana acum era sub guberniul transilvanu, la sine si si-au inceputu activitatea, si in urmă a acestei-a desadreptul au inceputu a ne tramite ordinatiunile sale. Noi ne vomu tienă de ale nostre, si corespondentile nostre cele oficiose totu-de-una ni le vomu face in limb'a romana. Dece totu ordinarietele romane transilvane ar' face asemenea, ce bine ar' fi? dar' tare me temu, că precum inainte de acăstă, azi acum inca mai vertosu ne voru lasă in scartu, si ne voru paraliză, si compromită facundu-si limb'a ordinariatului cea oficioasa pre cea maghiara! că causei naționale nici unu inimicu nu i pote strica mai tare decătu fariseismulu ipocritilor si renegatilor săi fili. Perirea ta d'intru tine, o Izraile! Oftandu-ve cu la toti si cu la tota casă, multe serbatori ale Pascilor, cu bucuria, ferire si statornica sanatate, a ajunge la multi ani cu pace, remanu alu multu stimatei Diale de totu binele voitoriu Metropolit Alesandru m. p. Blasius, 5/17 aprilie 1867.

,Gaz. Tr.“

* * (Standardul liberu), diariu politiciu, literariu si comercial, apare in Craiov'a de la 1 noemvre 1868. Amu primiu numerulu antău. Suntemu convinsi, că România libera nu se tienă de „Standardul liberu“ d'in Craiov'a.

* * (Deputatii croati) fura primiti eri de Maiestatea Sa. Deca nu se va stramută programul prin ce-va causa particularare, curtea regesca va ramane in Bud'a pana in 15—16 a lunei venitorie.

* * (Multiamita publica.) Subscrisulu me semtu oblegat a aduce Ilustratii sale, dlui episcopu Vancea, adenc'a mea multiamita pentru marinimositatea, cu care a binevoitu a misiună cursulu studielor, ajutorandu-me in anul scolasticu trecutu cu 25 fl. v. a. Pest'a 26 noemvre 1868. Contantinu Coti jur. in an. IV.

* * (Comitetul socialu-democrat) d'in Vien'a e disolvitul prin derogatoria.

* * (Numerulu criminalistilor politici) in Prag'a face sună de 40. Intre acestei-a se află 13 autori si redactori cehi, 14 criminalisti de „inalta tradare“, intre acestei-a si doue fete, dupa aceea mai multi cercetatori de mitinguri, Dr. Steinfelder d'in Jicin pentru crimă de les'a maiestate si serbulu Sav'a Raikovits pentru demonstratiunea contra lui Herbst. Cei mai multi d'intre incarcerati sunt casatoriti si parinti de familia.

* * (Fonduri secrete.), Diurnalului „Vorstadtztg“ i-scrie d'in Pest'a, că contele Andrassy aru ave noue milioane la dispusetiune spre a scote la cale alegerile viitorie in sensulu guvernului. Corespondintele mai adauge, că spionajulu n'a fostu nici odata asiè in floribus, ca acum in Pest'a.

Proprietariu, redactoru respondintoriu si editoriu:
ALESANDRU ROMANU.

Comunicatiunea drumurilor de feru.

Vien'a-Pest'a-Segedinu-Temisișor'a-Baziasiu.

De la Vien'a	pleca la 7 ore 45 min. dem. si la 8 ore — min. ser'a.
„ Posionu	„ 10 „ 24 „ „ 10 „ 51 „ „
„ Neuhäusel	„ 1 „ 23 „ din'a, „ 1 „ 54 „ năpteasă
„ Pest'a	„ 5 „ 19 „ d. m. „ 6 „ 31 „ deman.
„ Czeegléd	„ 7 „ 54 „ „ 9 „ 14 „ „
„ Segedinu	„ 12 „ 12 „ năpteasă, 2 „ 55 „ dup. m.
„ Temisișor'a	„ 8 „ 55 „ dem. „ 7 „ 47 „ „
„ Jasenova	„ 8 „ 4 „ „ *)
„ Beserică-Alba	„ 8 „ 40 „ „
Sosecese in Basiasiu la	la 9 „ 10 „ „

*) De la Temisișor'a la Basiasiu comunica numai odata.

Basiasiu-Temisișor'a-Segedinu-Pest'a-Vien'a.

De la Basiasiu	pleca la 5 ore 55 min. d. a.
„ Beserică-Alba	„ 6 „ 27 „ „
„ Jasenova	„ 7 „ 6 „ „
„ Temisișor'a	„ 10 „ 40 „ ser'a si la 7 ore 25 min. dem.
„ Segedinu	„ 2 „ 26 „ năpteasă, 12 „ 58 „ din'a
„ Czeegléd	„ 6 „ 35 „ dem. „ 6 „ 21 „ d. a.
„ Pest'a	„ 9 „ 55 „ „ 9 „ 30 „ ser'a
„ Neuhäusel	„ 1 „ 52 „ din'a, „ 1 „ 8 „ năpteasă
„ Posionu	„ 4 „ 48 „ d. a. „ 4 „ 12 „ dem.
Cosecese in Vien'a	la 6 „ 36 „ „ 6 „ — „

De la Oradea-Mare la Clusiu, pleca in tote dilele la 6 ore 30 minute dupa medie, sosesce in Clusiu la 1 ora 30 minute dupa medie. Cale de 19½ mile, tiene 18 ore 40 minute, costa 10 fl. 92 cr.

„ Clusiu la Oradea pleca in tote dilele la 12 ore din'a, sosesce in Oradea la 6 ore 40 minute demanetă. „ Aradu la Sibiu (prin Dev'a) pleca in tote dilele, la 7 ore ser'a, sosesce in Sibiu la 2 ore 15 minute năpteasă. Cale are 84½ mile, tiene 31 ore 15 minute, costa 20 fl. 2 cr.

„ Sibiu la Aradu (prin Dev'a) pleca in tote dilele la 7 ore ser'a, sosesce in Aradu la 1 ora 45 min. năpteasă. Cale are 36½ mile, tiene 31 ore 40 min., costa 20 fl. 44 cr.

„ Sibiu la Temisișor'a pleca in tote dilele la 12 ore din'a, sosesce in Temisișor'a la 7 ore 40 minute ser'a. Temisișor'a la Orsoiu pleca luni-a, marți-a, joi-a, si sambătă la 6 ore demanetă, sosesce in Orsoiu la 6 ore deman. Cale de 26½ mile, tiene 24 ore, costa 14 fl. 98 cr.

„ Orsoiu la Temisișor'a pleca dominică marți-a, mercuri-a si vineri-a la 6 ore ser'a, sosesce in Temisișor'a la 6 ore ser'a in diu'a urmată.

Jasenov'a-Oraviti'a.

De la Jasenov'a	pleca la 8 ore 30 minute demanetă.
„ Jam	„ 9 „ 12 „ „
„ Racasdia	„ 10 „ 12 „ „
Sosecese in Oravita la	la 10 „ 57 „ „

Oraviti'a-Jasenov'a.

De la Oravita	pleca la 4 ore — minute dupa medie.
„ Racasdia	„ 4 „ 45 „ „
„ Jam	„ 5 „ 88 „ „
Sosecese in Jasenov'a la	la 6 „ — „ „

Vien'a-Oradea-Mare.

De la Vien'a	pleca la 8 ore — minute ser'a.
„ Pest'a	„ 6 „ 35 „ deman.
„ Czeegléd	„ 9 „ 27 „ „
„ Püspök-Ladány*)	1 „ 58 „ dup. med.
Sosecese in Oradea	la 4 „ 88 „ „

*) Cale laterale due la Dobritinu, unde sosesce la 3 ore dupa medie.

Oradea-Mare-Vien'a.

De la Oradea	pleca la 10 ore 6 minute demanetă.

<tbl_r cells="2" ix="4" max